

ГОД. XVI.

ПОЗОРИШТЕ

БРОЈ 23.

УРЕЂУЈЕ А. ХАЦИЋ.

Излази за време бављења позоришне дружине у Н. Саду свака о дану сваке представе, иначе сваког месеца по један пут на по табака. — Стоји за Нови Сад 40, а на страну 60 новч. месечно. —

БРАЧНА СРЕЋА.

Ово доба позоришне сезоне у Београду знатно је, али не због својих новина оригиналних, — јер их никако и нема, већ због својих новина у преводу.

Наши млади књижевници, као да су увидели недостатак и неспособност код себе за оригиналe, па беже на друго поље, лакше, — на поље преводилачко, да као преводиоци лепих страних комада свој ауторитет и славу одрже. Г. Глишић већ одавно се оставио својих оригиналних радова, које смо ми увек лепо примили и поздрављали, па се одао превођењу. Томе је доказ прошле године: „Крајцерова Соната“, а ове године Метерленкова: „Кнегињица Малена.“ За њим одмах се јавља наш прослављени приповедач — моралиста, Симо Матавуљ, и то опет с преводом! Заиста, човеку мора да падне у очи ова појава, нарочито кад погледа на најновије приповетке Симине: „Из београдског живота“, које далеко заостају иза ранијих његових приповедака. Можда и није баш прави узрок овој појави, која нама јако пада у очи, овај узрок, који ми хоћемо да изведемо. Можда је баш била чврста воља речених преводилаца, да нам и у преводима покажу и укус свога бирања и вештину превођења. Ну, свакојако, и ако ово друго има свога основа, и оно прво није речено без разлога.

Морис Метерленк, у преводу Глишићевом, са својом „La princesse Maleine“, направи у Француској читав преврат у драмској поезији. Људи мислили, да се виште никада неће родити енглески Шекспир, кад оно, као што Енглезима,

Французи прогласише Метерленка: „Le nouveau Shakespeare“!

Нешто глас тога „новога Шекспира“, а врло много београдски глумци, направиши у нас са Метерленком читав дар-мар!

Говорило се, писало се по новинама, један овако други онако, — еле, нико није разумео тога чудноватога „новампиренога Шекспира.“ Али и то све за 2—3 дана. Већ неколико дана, млади критичари не знају шта ће беспослени, па неки дохватили неке „романтичне историке“, па цепају, Боже, цепају! Шта ће да раде, беспослени?!

Ну, благодарећи г. Матавуљу на труду, ево посла за младе критичаре:

„Le Bonheur conjugal“ или „Брачна срећа“, комедија, са свим сувремене природе, од чувеног сатиричара француског Албена Валабрега, представљена је први пут на нашој позорници у уторак 5. новембра. Богаташ, Амадеј Бонвал, има три кћери, од којих је две удао за неке банкаре, а трећа је верена за лекара Анири Шовела.

Кћери су васпитане по „новој моди“, т. ј. да буду само велике госпође, и да знају да свирају у клавир, а за домаћицу, и за децу. — „то је посао куварице и дадиље“!

Васпитање се то врши по упутствима неких „ручних књига“, које, по несрећи, „модерне“ матере препоручују својим кћерима радије, но какву „Домаћицу“ или „Добру матер“ (књиге за женске). То је случај и овде.

Марта, најмлађа кћи Амадеја Бонвала и жене му гђе-Бонвалове, кад јој до-

лази вереник, оставил с њим сама. служи се у своме понашању по тој „Ручној књизи за удаваче“ коју јој је мати дала; али је одмах увидела, да је то по њу врло незгодна књига, — а за нас гледаоце врло смешна, — па је баца, и употребљава понашање, какво јој слободно срце диктира. То је и боље. Ал', кад она допушта своме веренику само два пољупца: „један при доласку, а други при поласку“ — разуме се, опет по упуштувству те „Ручне књиге за удаваче,“ у тај пар улази њена

најстарија сестра гђа Јованка, носећи за собом пртљаг. Ово је оца и њену мајку изненадило — она напустила свога мужа, Андреју Товарнија банкара, само за то, што је он љубоморан, и што је нерадо води на игранке, где је други, играјући валцера, стискују на груди, — а он хвата вазубицу! Па јој тог јутра од љутине, што је целу ноћ са другим играчима играла, бацио кроз прозор нову хаљину. И она га због тога оставља!

(Наставиће се.)

ИСТИКИ.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

(Врачара), слика из српскога живота у 3 чина, с певањем, написао Веља М. Миљковић. Музика од М. Пихерта.

Пријатељ српске књижевности мора се из свега срца обрадовати, кад год узре и јавности у крило падне какав плод са тога доста нејачкога стабла. Па особито плод ове врсте, који је најплеменитији по мишљењу свих разумевача, ако се природно развије и има једрине у себи. Све роди како роди и песма и приповетка, (да боме да има и првљивих година) али ретко нас која година изненади драмом па и ако се којом срећком заметне гдегод, обично је кржљав или првљив плод. Зар се српско друштво развија у неким невидљивим облицима, зар оно нема својих типова, зар смо ми маса без и каквих страсти, без тежња, без воље? Или може бити не може српска мајка да роди јунака очију соколових, танке ћути, стварачке воље, да све то проникне, осети и онда створи идеално зерцало нашега бића? Јамачно је један велики разлог и то, што је драма круна говорне уметности, постављена на врхунцу песничкога Парнаса, а наши песници, истина жељно погледају горе, али као да имају мало воље и издржљивости, да се пењу горе по мучној стази. Наши песници заборављају, да је драматика *толико исто и наука, колико и уметност*. А критика наша, као рђава мати својој мази, гледа драми много што шта кроз прстете, што осталим њеним сестрама злопамти, а све у име некога очекивања, некога надања, да ће бити боље. Питање је, да ли је добра овака књижевна педагогија. Права љубав, која је управљач сваке педагогије, није одлуччена од оштрине. Љубав у књижевној судиљи жели добро, клони се неправде, али не бежи од истине и од последица, које истичу из ње.

Мишљах, да ми беше потребно бацити један поглед на нашу драму, пре него што приђем на још новини.

„Сликом“ крсти писац своје дело. Што ли то? Да ли с тога, да већ у напред задобије гледаочеву благост у суђењу, да очекивање гледаочево не пробуди сувише, ако га назове драмом. Но признање своје слабости не може задржати оцењивача, да не истакне противност, која лежи у појмовима „слика“ и „драма“, ма да се онај први назив крадом увукao на позорницу, а све на штету јасноћи естетичних појмова.

Слика нам износи пред очи предмете или догађаје, који се шире у простору, махом као укочене у неком значајном тренутку. Све ово се одлучно противи појму драматичности, која нам не износи догађаје него *радњу*, која нам се опет никако не приказује као нешто што се шири у простору него као нешто што напредује, ниже се у времену. Кад тај ограничени део времена проструји, ми можемо репродуковати у целини представе о њему и онда, дабогме, да добијемо неку слику, али то се само зове слика, сама собом драма не трпи мирување и типшину, јер би ова два додатка с места порушила сву ону хармонично смешљену, у својој основи скроз провидну и са уметничким распоређењем снага озидану зграду, која се зове драматика. И у томе јесте највећи недостатак „Врачаре“, што је то „слика“: махом епско градиво, које се јогунасто опира окретним драматским законима. Ту онда нема радње а због тога ни драматскога интереса, карактери нам дођу као силуете без икакве перспективе. То гони писца у другу погрешку. Чим карактери не „раде“ ништа, немају шта ни да говоре и тако дијалог, једна од главних крвних цеви у драми, пресажне и онда писац, (који је свакојако рад, да га разумемо) мора да уђе у какво раз-

говорно чељаде својега умотвора па нам из њега на дугачко прича, место да дочепа та лена своја „ишчадија“ за перчин, да их продрмуса и да их натера, да се разговарају и да раде. Монолог је епски елеменат, који никако не приличи драми; зато се може (и то с највећом опрезношћу) употребити само онде, где у одлучним преломима лицу чисто само од себе дође. Потпуно губи своју вредност и зауставља ток радње, кад се употреби онако, као што је писац употребио на више места (н. пр. кад прича баба-Анђа у првом чину).

Основна је погрешка, дајле, што писац није умео да своје градиво претопи у радњу. По јем схватању градиво је више епске природе него драматске, али не сумњам, да би се оно могло савити и под драматске законе, само би се онда морала потегнути ствар сасвим са друге стране. Г. писац као да је по нагону осетио, да је та права страна „врачара“ баба-Анђа и кад нам она рече, да није права врачара, него да само гледа у длан људима не би ли познала по белези својега унука, свако је могао са пажњом очекивати, да ће нам се изнети сада неки зачвршијив заплет. Али у том очекивању се преварисмо. Баба-Анђа придикује и чека и даље свога унука и може с правом жалити као и ми, што ју је писац бацио у запећак.

Овој основној погрешци је много ишла на руку та прилика, што је ово предмет из народног живота. Кад се узме у обзир, да је наше грађанство још веома мало, а и што га је, све је скоро образовано по туђем (већином немачком и у опће западном) калуцу, него да је огромна маса нашега народа сељак („паор“, ратар, тежак) и да је једино он наследник старих особина и представник континуитета српскога особеног живота — онда се може мислити, колику вредност има тај ред друштва нашег за књижевност. Питање, колико градива може наш народни живот (особито домаћи и приватни) пружити појезији, разноврсно је решавано. То једно може се поуздано изрећи, да је он за епску појезију издашнији него за драму. Док данас већ имамо узорних уметничких приповедака из народног живота, народна драма је врло слаба. Мађарска књижевност је веома богата у таким драмама и међу њима има их врло добрих па опет — мојему укусу не годе. Има оригиналних карактера, много пута живих судара, али све је то тако преливено неком сентименталношћу, накљукано неприродним патосом, који не далије никако човеку на сељачком ступњу образованости. Није тешко погодити, зашто је то. Интереси, који покрећу сељаке на радњу и доводе их до сукоба, несу разноврсни и обично су та- чисто не сме ни дотаћи. Карактери су сељачки

доста једнолики, јер патријархалност изједначује особине. Осећаји се у њих не рефлектују тако лако говором или другим речима, несу тако брњави као људи у капуту; дијалогу се даље пружа врло мршаво градиво. Па ипак погрешно би било рећи, да народни живот нема појезије. Много пута има та појезија елементарнију силу него у грађанској животу. Само — и ово хоћу особито да нагласим — треба имати за све те појаве добро око и ухо. Сељак има своју философију и много пута је загонетка за грађанина. Зато што мало говори, његов осећај дубоко је скривен под кожухом и гуњем. Мораш га добро описати по билу, да му осетиш откуцај срца кроз дебелу кожу. Мораш га пратити свугде и по кући и по улици и по пољу, и у добру и у злу, и у радости и у жалости, мораш се с њим и љубити и свађати, ако хоћеш да појмиш његову логику. А ако све то писац не учини, него видевши сељака неколико пута на тргу, бивши једном у колу, у крчми, у сватовима или на свечарима с њим, седне да драматизује тај живот, тај лако може начинити од заљубљена момка Вертера, од интригана Јага, од љубавнице Јулију, од мало говорљива човека лајавца, од одмерена, трезвена сељака филистра, од весељака развратника — па све то обично тако и бива. Такав површан посматрач народног живота и нема очају за детаљ (ситнице) у обичајима, у мишљењу, у моралу, у говору сељака, а ако свега тога колорита нема, онда шта нам остаје: гомила неприродних људи, претераних у свачему, бледе сенке, које немају крви у образима.

(Свршиће се.)

П О З О Р И Ш Т Е .

(Школа за глумце.) Чеси су наутили, да у Прагу оснују школу за чешке глумце. Трошкови за ту школу изнели би до 5000 фор. на годину. Они рачунају, да ће земаљски одбор одобрити потпору за ту школу.

С И Т Н И Ц А .

(Песник Квентал.) У Сан Мигелу, на азорским острвима, убио се 15. ov. m. највећи сувремени лирски песник португалски, Антеро де Квентал, у 48 години живота свога. Ово је у овој години већ трећи песник португалски, који себи одузима живот. Квентал се убио кад је видео да нема лека његовој мажданој болести. Њега су звали португалским Хајне-ом, а после бесмртног Камоенса није нико писао тако класичним језиком португалским као Квентал. Једно време заимао се политиком и написао брошире, које су одушевљавале републиканску странку.

Издаје управа српског народног позоришта.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

14. ПРЕДСТАВА.

У ПРЕТИПЛАТИ 9.

У НОВОМЕ САДУ У СУБОТУ 23. НОВЕМБРА 1891.

ПРВИ ПУТ:

Е В А.

Позоришна игра у 5 чинова, од Рихарда Фоса, превео Славко Св. Милетић. — Редитељ: В. Миљковић.

О С О Б Е :

Гроф Дирен	Лукић
Ева	С. Бакаловићка
Елимар	Миљковић
Јовај Хартвиг, творничар	Ружић
Његова мати	Д. Ружићка
Пастор Шелер	Жикић
Вилхелмина, његова жена	Добриновићка
Пивар Хемпл	Бакаловић
Дерта, његова жена	Жикићка
Браун, чиновник	Спасић
Брауновица	Ј. Весићева
Волф, адвокат	Васиљевић
Др. Емил Велер, адвокат еламарев	Марковић
Тоанета	С. Миљковићка
Лечник	Рајковић
Леонкард	Стевановић
Доротеја	Д. Васиљевићка
Слуга грофа Дирена	Славнић
Слуга еламарев	Станковић
Болничарка	Т. Ловренчићева
Управитељ казненог завода	Илић

Догађа се: први чин у дворцу грофа Дирена, други и трећи чин код Хартвига, четврти чин код Елима, пети чин у казненом заводу. — Време: садашњост.

Војничка музика петроварадинске пешачке пуковније бр. 70. свираће ове комаде:
 1. „Gondellieder“. валцер, од Делингера. — 2. „Menuett“, од Бокоринеја. — 3. „Пролетни санци“, идила, од Глајзера. — 4. „Смеса“ из Супеове оперете: „Лепа Галатеја“. — 5. Увод у оперу: „Талијанка у Алгиру“, од Росинија.

У недељу 24. новембра: „Милош Обилић“. Трагедија у 5 чинова, с певањем, од дра Јована Суботића.

ПОЧЕТАК У 7 А СВРШЕТАК У 10 САХАТА.